

3. Maurice J. Elias Academic and social-emotional learning: Educational practices series. International academy of education.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000129414>
4. Unlocking your Emotions to Achieve the SDGs: Emotional Intelligence
<https://www.un.org/en/academic-impact/unlocking-your-emotions-achieve-sdgs>
5. General Guidelines for the Implementation of Sustainability in Higher Education Institutions
chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/unai_sdgs_guidelines_updated.pdf
6. Rethinking Learning. A Review of Social and Emotional Learning for Education Systems Editors: Nandini Chatterjee Singh, Anantha Duraiappah.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373890>

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Павлова Л.В.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Анотація. В статті аналізується феномен освітньої парадигми як педагогічної категорії, параметризується освітній процес, визначаються навички, які освітня система має формувати у студентів, та формулюються професійно-особистісні якості педагога.

Ключові слова: освітня парадигма, навички, концептуальна модель, професійно-особистісні якості.

Abstract. The article analyzes the phenomenon of the educational paradigm as a pedagogical category, parameterizes the educational process, determines the skills that students should have through education, and formulates professional and personal qualities of a teacher.

Key words: educational paradigm, skills, conceptual model, professional and personal qualities.

Вступ. Соціально-економічні та політичні трансформації, які наразі відбуваються в Україні, обумовили необхідність переосмислення теоретико-методологічних, концептуальних засад сучасної освітньої парадигми, пошуку шляхів переходу до неї і запровадження реформаційних процесів в освіті. В

умовах інноваційних змін у всіх без винятку сферах суспільного життя в царині освіти формуються і розвиваються певні тенденції та спостерігається їхня реалізованість у відповідних модернізаційних процесах. Якщо парадигма освіти ХХ і навіть початку ХХІ сторіччя передбачала, головним чином, панування знанневоцентричної освітньої системи, розроблення нових програм та змісту предметів і трансляцію їх від вчителя до учнів, то нова – передбачає створення умов для індивідуалізації освітнього процесу в системі неперервної освіти, вияву пізнавальних потреб і освітніх запитів кожної людини, стимулювання активного пізнання і самопізнання, впровадження оптимально доцільного поєднання різних форм здобуття освіти, зокрема очної та дистанційної. (Мієр, 2020: 74; Пометун, 2022) Відповідно, досить **актуальним** постає дослідження розвитку особистості педагога в умовах сучасних парадигмальних змін.

Об’єкт дослідження – парадигмальні засади розвитку особистості педагога.

Предметом дослідження обрано професійно-особистісні якості педагога.

Мета дослідження полягає у параметризації освітнього процесу в умовах сучасних парадигмальних змін та визначення професійно-особистісних якостей педагога в цьому процесі.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких **завдань**:

- окреслити виміри навчання в концептуальній моделі для розробки освітніх програм;
- виявити навички, формування яких у студентів є пріоритетним завданням сучасної освітньої системи;
- визначити вміння та навички педагога в умовах нової освітньої парадигми.

Основний текст. Виклики сучасного глобалізованого світу змушують нас змінювати звичні речі: способи життя, спілкування, мислення і навчання. Наразі відбувається потужний парадигмальний зсув у освітній галузі, що зумовлює необхідність переосмислення та перебудови освітніх програм та висуває конкретні вимоги до педагогів як модераторів та тьюторів освітнього процесу. Так, Організація Об’єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО) спільно з Дитячим фондом Організації Об’єднаних Націй (ЮНІСЕФ) та у співпраці з багатьма іншими міжнародними і національними організаціями запропонували концептуальну модель для розробки освітніх програм. Модель включає чотири виміри навчання:

- *когнітивний* (сприяє набуттю базових навичок: вмінню читати, писати, рахувати, цифровій грамотності; потрібен для того, щоб розвивати нові навички та набувати нових знань, зокрема уміння вчитися протягом життя);

– *інструментальний* (забезпечує навчання того, як застосовувати набуті теоретичні знання на практиці в повсякденних контекстах, адже навчання має відповідати щораз вищим вимогам ринку праці, новим технологіям та потребам молоді у час, коли вона здійснює перехід від освіти до роботи);

– *індивідуальний* (розглядає навчання як самореалізацію, підвищення особистісного потенціалу, самоповаги та ефективності, включає когнітивні, внутрішньоособистісні й міжособистісні психосоціальні навички);

– *соціальний* (етичний вимір, який є підґрунтям для громадянської освіти, заснованої на цінностях демократії, справедливості, повазі до відмінностей, прав людини і соціальних норм) (Драйден, Вос, 2005).

Всі зазначені виміри взаємопов'язані, взаємозалежні та зміцнюють один одного, поєднуючись у цілісній особистості учасника освітнього процесу. Ця чотиривимірна модель стала підґрунтям для визначення 12 основних життєвих навичок, формування яких є викликом та пріоритетним завданням для сучасної системи освіти. Це комунікація, кооперація, критичне мислення, креативність, саморегуляція, адаптивність, толерантність (активна), емпатія, пасіонарність, вміння вирішувати проблеми, вести переговори та приймати рішення (Драйден, Вос, 2005).

Очевидно, що в умовах переорієнтації освітнього процесу з *навчального* на *розвиваючий* результатом виступає модель фахівця, що відповідає наступним критеріям: професійна мобільність, здатність адаптуватися до інформаційного простору, нових умов, високий рівень інтелекту (в тому числі емоційного), знань, умінь і навичок, творчі здібності, критичне мислення, самостійність, ініціативність, прагнення до самовдосконалення (Козубовська, 2017: 4).

На думку О.В. Вознюка, особистість педагога інтегрує системним чином його громадянсько-професійно-особистісно значущі якості (Вознюк, 2013: 146). При цьому більш загальною та інтегральною характеристикою діяльності педагога є його *компетентність*. У структурі *професійної компетентності педагога*, яка постає більш широким інструментом дослідження його професійно-особистісних якостей, науковці виділяють наступні компоненти:

– *гностичний* (адекватне сприйняття, осмислення та відображення інформації, активізація пізнавальної, інтелектуальної діяльності особистості, засвоєння накопичених знань, фактів, інформації освітнього характеру підвищення особистої проінформованості, кругозору, ерудиції, націлених на перспективний розвиток, пізнання й конструювання процесу навчання);

– *праксеологічний* (саморегуляція в процесі формування необхідних умінь, навичок педагогічної взаємодії, оволодіння операціональною стороною педагогічної взаємодії);

– *соціальний* (передбачає педагогічну діяльність як спільну, а не індивідуальну);

- *комунікативний* (комунікація – невід’ємна частина освітнього процесу);
- *особистісний* (у педагога мають бути сформовані педагогічно-професійні якості);
- *творчий* (педагогічна діяльність носить творчий характер);
- *рефлексивний* (реально оцінювати свої результати діяльності, прагнути до самовдосконалення, до подолання професійної кризи) (Вознюк, 2013: 153).

Водночас науковці наголошують на тому, що на сьогоднішній день суспільству потрібні спеціалісти, які мають не тільки високий рівень фахової (професійно-особистісної) підготовки, але й володіють *дослідницькою культурою*, бо сучасна парадигма освіти орієнтована на функціонування педагога, здатного до нестандартних рішень, творчого підходу до розв’язання проблем, аналітичної роботи. В такій ситуації суттєво зростає роль дослідницької діяльності педагога в освітній практиці (Козубовська, 2017:4).

Українські дослідники, спираючись на досвід британських колег, виокремлюють наступні групи вмінь, які повинні бути сформовані у сучасного викладача-дослідника:

- *гностичні* або *операційно-гностичні* вміння охоплюють інтелектуальне сприймання й осмислення інформації, операції, які застосовуються в дослідницькій і пізнавальній діяльності: порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, висунення гіпотези та ін.;
- *інформаційні* дослідницькі вміння дають можливість працювати з різними джерелами інформації, представляти наочно й конкретно ідеї й результати діяльності у вигляді моделей, схем, графіків тощо;
- *проектувальні* або *конструктивно-проектувальні* вміння дозволяють ефективно здійснювати планування в науково-дослідній або навчально-дослідницькій діяльності, конструювати модель дослідження, проводити самоаналіз і самоконтроль, регулювати свої дії в процесі розв’язку дослідницьких завдань;
- *діагностичні* вміння дають можливість на практиці застосовувати комплекс методів дослідження, спрямованих на вивчення індивідуальних особливостей учнів і дитячого колективу, їх досягнень і труднощів, проводити педагогічний експеримент, спостерігати й оцінювати факти, події й обробляти емпіричні дані, отримані за допомогою різних способів дослідження;
- *комунікативні* вміння дозволяють учителям здійснювати спільні дослідження, проявляти взаємодопомогу, взаємоконтроль, грамотно, обґрунтовано й у рамках наукової етики привселюдно представляти результати індивідуальної й спільної дослідницької діяльності;
- *прогностичні* вміння дають можливість передбачати результати наукового дослідження загалом і окремих його етапів, визначати можливі ускладнення в процесі проведення дослідження;

– *рефлексивні вміння* – характеризують здатність до самопізнання, самооцінки професійної діяльності і професійної поведінки, самоактуалізації.

Таким чином, дослідницька парадигма забезпечує таку побудову освітнього процесу, при якій засвоєння змісту матеріалу, виховання дослідницької культури й розвиток інтелекту є нерозривним процесом (Козубовська, 2017: 32).

Висновки. Вищевикладене дає підстави констатувати, що зміна парадигми освітнього процесу вимагає релевантної параметризації цього процесу, а також змін у професійній підготовці фахівців, здатних компетентно реагувати на виклики сучасного світу, формувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, бути готовими до активної участі в інноваційних процесах сьогодення.

Список літератури:

1. Батечко Н., Михайліченко М. Еволюція освітніх парадигм у сучасному науковому дискурсі. *Освітологія*, 2020. (9), С. 29–37.
2. Вознюк О.В. Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2013. 614 с.
3. Драйден Г., Вос Дж. Революція в навчанні / Пер. з англ. М. Олійник. Львів: Літопис, 2005. 542 с. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/50#4>
4. Козубовська І.В., Повідайчик О.С., Попович І.Є. Формування нової освітньої парадигми підготовки педагогічних кадрів у Великій Британії: [монографія]. Видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2017. 216 с.
5. Мієр Т. Сутність освітніх парадигм і поліпарадигмальних проявів у багатовимірній педагогічній реальності та особистісній самореалізації студентів під час Е-навчання. *Збірник наукових праць*, 2020. №34. С. 73-82.
6. Пометун О. Нова українська школа – перехід до нової парадигми освіти. URL: Світові виклики сучасній освіті: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. / гол. ред. І. І. Осадченко. Умань: Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури», 2022. С. 83–86.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ ЯК ЧАСТИНА ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

*Подольська Я.А.
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*